

**EL LLIBRE
DE LA SETMANA**

Emili Vilanova, un costumista valuós

PERFIL

EMILI VILANOVA (1840-1905) VA FER UNA APORTACIÓ FONAMENTAL A LA PROSA CATALANA MODERNA GRÀCIES A LA SEVA VOCACIÓ DE RETRATISTA DE COSTUMS. PROA EN PUBLICA L'EXTENSA ANTOLOGIA 'ESCENES BARCELONINES'

PERE ANTONI PONS

Segons el *Diccionari Pla de literatura* preparat per Valentí Puig i editat l'any 2000 per Destino, Josep Pla va escriure això sobre la figura i l'obra d'Emili Vilanova: "Conservo un gratíssim record de Don Emili Vilanova, el gran escriptor de costums barcelonins. Tenia un negoci d'envelats i corria les festes majors muntant i desmuntant baluernes d'aquesta classe. Els seus escrits són exquisits, tenen l'aroma de la cosa autènticament popular i l'encant d'una mena d'incapacitat total per a la retòrica –cosa rara i admirable".

Si assumim que Pla tenia un concepte de l'exquisidesa una miqueta *sui generis* –de pagès sofisticat per la cultura, com deia ell mateix, o d'escriptor sofisticat per la pagesia, com va dir Guillem Díaz-Plaja–, constatarem que, com en tantes altres ocasions, l'autor d'*El quadern gris* en va tenir prou amb unes poques línies escrites a rajaploma per clavar-la.

La lectura d'aquest volum d'*Escenes barcelonines*, que recull una selecció de textos extrets de diferents llibres de Vilanova feta i prologada per l'estudiós Enric Cassany, produeix justament aquesta impressió que Pla ja apunta. D'una banda, en aquests textos hi ha l'omnipresència d'una humanitat atrafegada en coses concretes, laborioses i pràctiques –no relacionades amb el muntatge i desmuntatge d'envelats però sí amb tota mena d'oficis–; de l'altra, hi ha un estil i una mirada naturalment vinculades amb el batec de la gent i amb el tràfec del carrer, un estil que es desplega sense pretensions literàries però que estira el lector gràcies a una vivacitat graciosa i a una empatia i una amenitat genuïnes.

Personatges familiars i peculiars

Més enllà de la modèstia constitutiva del gènere del quadre de costums, que pot representar un inconvenient insalvable per a tots aquells lectors moderns que no estiguin disposats a adaptar les seves expectatives a la humilitat de les ambicions de Vilanova, el que ofereixen aquestes "escenes barcelonines" són un seguit de situacions més o menys humorístiques, més o menys agitada i més o menys pintoresques agafades de la vida de cada dia de la Barcelona del segle XIX. Concretament, de la Barcelona més menestral, que l'autor coneixia a fons.

Des de la seva condició de notari discret de la vida que l'envolta, Emili Vilanova dona veu a personatges familiars però peculiars –serenos, vigilants, forjadors, botiguers, viudes, soldats, gitanos, perdularis, un artista incomprès, un vell milicià...–, alhora que descriu situacions quotidianes que sempre

ESCENES BARCELONINES
EMILI VILANOVA
PROA
456 PÀG./18 €

"NI QUE SIGUI PER LA FEINA D'AFINADOR DE L'IDIOMA LITERARI, VILANOVA MEREIX SER LLEGIT AMB CURIOSITAT, ATENCIÓ I RESPECTE. I SENSE GENS DE CONDESCENDÈNCIA"

tenen un punt d'excèntriques i desbocades. En aquest sentit és important assenyalar, perquè delata els límits de l'obra de Vilanova, que els quadres no solen tenir una dimensió narrativa, per molt que alguns personatges els seguim durant diverses pàgines, dies, episodis, anys. El contrast entre el bullici del que se'ns conta –tot són malentesos, equívocs, bregues, confusions, un pur guirigall– i la manca de qualsevol tipus de progressió dramàtica en els conflictes i en els caràcters fa que la sensació d'estatisme sigui total.

Amb tot, Emili Vilanova és un escriptor la mar d'estimable, que a més va fer una feina important afinant l'idioma en uns temps en què tant per tradició com per context històric i sociopolític la literatura catalana tenia unes perspectives més aviat magres. Tal com indica Cassany, la qüestió de la llengua és essencial en Vilanova. (Qui ha treballat aquest aspecte per a la present edició és Arnau Soler Pejoan.) La barreja d'expressions populars, de girs personals i de castellanismes donen agilitat, versemblança i color als textos. Ni que sigui per la seva feina d'afinador de l'idioma literari, per tant, Vilanova mereix ser llegit amb curiositat, atenció i respecte. I sense gens de condescendència. A més, cada lector hi pot trobar, en aquest llibre, algun aspecte que l'atregui de manera particular. Em semblen singularment interessants aquelles "escenes" –"Lo lliure canvi", "Desvetllament", "Reflexions d'un porter", "Perladillo", "Contra-diccions"...– que toquen, des d'una dimensió prepolítica però incisiva, el conflicte lingüístic i la sempre complicada relació entre els catalans i els castellans. ♦♦

WIKIPEDIA

El jardí del confort

VÍCTOR OBIOLS

Àlex Susanna ha bastit, amb els anys, una obra extensa que mira d'oferir el que la citació inicial de

la poeta afroamericana Lucille Clifton assevera: la poesia no és només una qüestió de llenguatge, sinó que forma part d'això que en diem vida. La poesia de passaria l'àmbit que li fa de suport, el llenguatge, per esdevenir i acabar sent una qüestió de vida. Fou Pere Rovira qui va dir, ja fa uns anys, precisament, que la vida és la vida, i la literatura, literatura. No és que el poema parli de la vida, de la vida viscuda; és que el poema ha de constituir un nucli d'experiència per si mateix, i això no implica en cap cas

sacralitzar el llenguatge poètic. Fins i tot quan és discursiva, la poesia mai no hauria de discursar. Ben apresada la lliçó dels *crepuscolari* italians.

Susanna és com el malabarista que maneja els seus atuells, juga en aquella fina frontera que separa allò sublim d'allò banal. Mestre en l'art de no apartar-se del terreny de l'anècdota, el tema del seu recull són els anys viscuts "sense excusa" (com els havia batejat el poeta i editor Carlos Barral). La flaire espessa d'aquell confort perdut d'un *beatús ille*, la nostàlgia d'un món perfecte que en realitat mai no ha existit, deixen pas a una resignació

moral, volgudament greu, d'intenció oberta i execució transparent. La mixtura d'aquests elements impregna cadascun dels poemes del llibre. Tot movent-se amb comoditat amb aquella primera veu d'Eliot, el poeta no vacil·la a mirar-se al mirall a través d'una *chopped-up prose* audeniana.

Susanna, que ha llegit T.S. Eliot (la traducció catalana més recent dels *Four quartets* està signada amb el seu nom), prova, potser, d'articular un homenatge encobert a Gil de Biedma en el poema "Retrat del poeta com a artista". Al poema "Pares"

FILTRACIONS
ÀLEX SUSANNA
PROA
96 PÀG./15 €

recorda la figura del seu progenitor, ja gran, i de sobte el record de la imatge del pare se superposa a la del fill, el poeta que vetlla i fa guàrdia en un jardí confortable. No és difícil, llavors, pensar en aquell poema de Robert Lowell en què el reflex dels vidres de les botigues li retornen les faccions del seu pare, unes faccions que són les seves. "Repasar poemes d'algú / que vam llegir fa temps: / com embocar carrers / d'una ciutat mig oblidada, // [...] i, quan menys ho esperem, / tot de cop retrobar-nos". Cada poema és una filtració. Allò que n'hem dit vida es deixa veure en cada esclat. "D'on vénen, però, aquestes filtracions / tan insistents com passatgeres?" El poeta ho confessa obertament: no és possible d'escatir-ho. ♦♦